

Handlingsplan vid misstanke om våld i nära relationer och/eller barn som far illa

INLEDNING	1
1 SYFTE OCH MÅLGRUPP.....	1
2 REGION KRONOBERGS ANSVAR	2
3 ANSVARSFÖRDELNING INOM REGION KRONOBERG	2
3.1 POLITISKT FÖRTROENDEVALDA	2
3.2 CENTRUM-, VERKSAMHETS-, ENHETS- OCH AVDELNINGSCHEFER.....	2
3.3 PERSONAL INOM HÄLSO- OCH SJUKVÅRDEN	3
3.4 REGION KRONOBERGS VERKSAMHETSANSVAR	3
4 RESPEKT FÖR PATIENTENS SJÄLVBESTÄMMANDE.....	4
5 VAD GÖR DU OM DU MISSTÄNKER VÅLD I EN NÄRA RELATION?	5
5.1 ANAMNES AV VUXNA	6
5.2 UNDERSÖKNING AV VUXNA	6
5.3 HANDLÄGGNING AV SEXUELLA ÖVERGREPP AV VUXNA.....	7
5.4 DOKUMENTATION AV DET INTRÄFFADE FÖR VUXNA	8
5.5 PROFESSIONELLT BEMÖTANDE AV VUXNA	9
5.6 FORTSATT SKYDD FÖR DEN SOM UTSATTS FÖR VÅLD I NÄRA RELATIONER	10
6 VAD GÖR DU OM DU MISSTÄNKER ATT ETT BARN FAR ILLA?.....	11
6.1 VEM SKA GÖRA VAD?	11
6.2 KÄNNETECKEN PÅ FYSISKT VÅLD MOT BARN.....	11
6.3 ANAMNES AV BARN	1
6.4 MEDICINSK UNDERSÖKNING AV BARNET.....	2
6.5 HANDLÄGGNING AV BARN PÅVERKADE AV ALKOHOL OCH/ELLER DROGER	5
6.6 HANDLÄGGNING AV SEXUELLA ÖVERGREPP AV BARN.....	5
6.7 YTTRELLIGARE UNDERSÖKNINGAR AV BARN	7
6.8 RUTINER FÖR BARN SOM UTEBLIR FRÅN TANDVÅRDEN.....	7
6.9 DÖTT BARN	8
6.10 FORTSATT STÖD FÖR BARN SOM FAR ILLA/FARIT ILLA.....	8
7 ANMÄLAN AV MISSTANKE OM BARN SOM FAR ILLA.....	10
7.1 SÅ HÄR GÖR DU EN ANMÄLAN	11
7.2 MÖJLIGHET ATT STÄLLA FRÅGOR.....	12
7.3 INGEN ANONYM ANMÄLAN TILL SOCIALNÄMNDEN	13
7.4 INGEN UTREDNINGSSKYLDIGHET	13
7.5 OM BARNET FLYTTAR.....	13
7.6 INFORMATION/VILANDE ANMÄLAN KRING ORO FÖR DET OFÖDDA BARNET.....	13
7.7 INFORMATION TILL VÅRDADSHAVARNA OM ATT EN ANMÄLAN GÖRS	14
7.8 UPPGIFTSSKYLDIGHET	15
7.9 POLISANMÄLAN	15
7.10 RÄTTSINTYG	15
8 VÅR ROLL GENTEMOT FÖRÖVAREN	16

Inledning

Denna handlingsplan lyfter fram två aspekter av våld och övergrepp; våld i nära relationer och barn som far illa. Vuxna som utsatts för våld i nära relationer inkluderar fysiskt, psykiskt eller sexuellt våld, ”hedersrelaterat våld” samt materiellt våld.

Med barn som far illa menas barn upp till 18 års ålder som utsätts för någon form av fysiskt, psykiskt, sexuellt våld eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, ”hedersrelaterat” våld eller annat utnyttjande samt omskärkelse av flickor. Detta inkluderar även barn som varit med om våld i hemmet och oro för det ofödda barnet, samt när det handlar om ett barn som dött oväntat och plötsligt. Barn kan även fara illa på grund av sitt eget beteende, exempelvis på grund av missbruk och annat självdestruktivt beteende.

När det rör sig om en barnfamilj är det även viktigt att se till hela familjen. Om en vuxen i familjen utsätts för någon form av våld i en nära relation föreligger det en ökad risk för att barn bevittnar våld eller på andra sätt riskerar att fara illa. På samma sätt bör man vara särskilt observant på om man upptäcker att barn far eller riskerar att fara illa i familjen, eftersom risken då ökar för att även andra i barnets närhet utsätts för någon form av våld eller övergrepp.

Det är viktigt att alla som arbetar inom Region Kronoberg har en medvetenhet om både vuxnas och barns utsatthet i dessa situationer. All personal måste ha kunskap och kompetens att vara observanta på kännetecknen som signalerar misstanke om våld och övergrepp. Lika viktigt är det att all personal även har kunskap och beredskap för hur vi ska agera vid misstanke om våld i nära relationer och barn som far illa.

Till denna handlingsplan finns det ett kunskapsunderlag som tar upp lagstiftning och definierar relevanta begrepp, kännetecknen, varningssignaler samt konsekvenser för barn som far illa och personer som utsätts för våld i nära relationer.

1 Syfte och målgrupp

Handlingsplanen syftar till att utgöra en vägledning för all personal inom hälso- och sjukvården för att på ett så tidigt stadie som möjligt uppmärksamma våld i nära relationer och/eller om barn som far illa. Handlingsplanen ska även ligga som grund för de verksamhetsanpassade arbetsrutiner som varje verksamhet utarbetar kring arbetet med att identifiera och agera vid misstanke om våld i nära relationer och barn som far illa.

Handlingsplanen riktar sig till Region Kronobergs förtroendevalda, chefer, hälso- och sjukvårds-personal samt tandvårdspersonal som kommer i kontakt med barn och vuxna som patienter eller närstående.

2 Region Kronobergs ansvar

All verksamhet inom Region Kronoberg kan komma i kontakt med vuxna som utsatts för våld i nära relationer och barn som far eller riskerar fara illa. Många våldsutsatta vuxna och barn söker vård upprepade gånger både för akuta skador och kroniska symtom utan att den egentliga bakomliggande orsaken kommer fram. De har rätt till god hälso- och sjukvård samt tandvård för både de fysiska och psykiska följderna av övergrepp.

Enligt hälso- och sjukvårdslagen och tandvårdslagen ska vuxna och barn kunna förvänta sig att hälso- och sjukvården beaktar deras behov av trygghet och respekt, att vården är lättillgänglig och att vi främjar goda kontakter mellan patienten och sjukvården. Vården och behandlingen ska vara likvärdig oavsett vem som utsatts för övergreppet och det får inte ske någon form av diskriminering på grund av kön, hudfärg, sexuell läggning, sexuell identitet eller nationell, etnisk och social tillhörighet.

En vuxen eller ett barn som utsatts för någon form av övergrepp ska respekteras utifrån sina mänskliga rättigheter till god hälsa, värdighet, jämlikhet, självbestämmande, information, personlig integritet och sekretess. Rätten att själva bestämma över vilka medicinska undersökningar som ska genomföras innebär att tandvården samt hälso- och sjukvården måste ge tydlig information om vad som ska ske och varför. Barn har enligt barnkonventionen rätt till bästa uppnåeliga hälsa utifrån sina förutsättningar samt tillgång till hälso- och sjukvård, tandvård och rehabilitering.

3 Ansvarsfördelning inom Region Kronoberg

3.1 Politiskt förtroendevalda

- Som politiskt förtroendevald har du ansvar för att det finns en aktuell handlingsplan för vad hälso- och sjukvården samt tandvården ska göra vid misstanke om våld i nära relationer och/eller barn som far illa, enligt § 2, 22 och 31, Hälso- och sjukvårdslagen (1982:736).
- Som politiskt förtroendevald har du ansvar för att prioritera arbetet kring våld i nära relationer och/eller barn som far illa i relevanta styrdokument för Region Kronoberg.
- Som politiskt förtroendevald har du ansvar för att arbetet mot våld i nära relationer och/eller barn som far illa har de resurser som behövs. Deklarationen om avskaffande av våld mot kvinnor (art. 4) och Barnkonventionen (art. 4) understryker ansvaret för att med alla lämpliga medel stärka arbetet mot våld i nära relationer och barn som far illa.

3.2 Centrum-, verksamhets-, enhets- och avdelningschefer

- Som chef har du ansvar för att se till att det finns styrdokument och verksamhetsanpassade arbetsrutiner som konkretiserar denna handlingsplan.
- Som chef är du ansvarig för att all personal har god kunskap om innehållet i handlingsplanen och i de verksamhetsanpassade arbetsrutinerna, samt att de har kompetens att konkretisera dessa vid misstanke om våld i nära relationer och/eller barn som far illa.
- Som chef ska du stödja personal som kommer i kontakt med våld i nära relationer och/eller barn som far illa.

- Som chef kan du även skriva under anmälan i din personals ställe om det finns en hotbild mot berörd personal.
- Som chef har du ansvar för att arbetet med våld i nära relationer och/eller barn som far illa har de resurser som krävs.

3.3 Personal inom hälso- och sjukvården

- Som personal ska du ha god kunskap om innehållet i handlingsplanen och de verksamhetsanpassade arbetsrutinerna.
- Som personal ska du ha kompetens att upptäcka varningssignaler och kännetecken på misstanke om våld i nära relationer och/eller barn som far illa (se kunskapsunderlag kring lagstiftning, begrepp, kännetecken, varningssignaler samt konsekvenser för våld i nära relationer och/eller barn som far illa).
- Som personal ska du ha kunskap om, samt följa, handlingsplanen och arbetsrutiner vid misstanke om våld i nära relationer och/eller barn som far illa.
- Som personal ska du vid misstanke om att barn far illa göra en anmälan till socialnämnden. Se Socialtjänstlagen, 14 kap. 1§ för mer information.

3.4 Region Kronobergs verksamhetsansvar

Alla verksamheter inom Region Kronoberg har skyldighet gällande barn samt ett övergripande ansvar:

- Att fråga om, upptäcka och identifiera våld och övergrepp av både vuxna och barn.
- Att upptäcka eventuell omsorgssvikt och vanvård av barn.
- Att vid misstanke om att barn far illa eller riskerar fara illa göra en anmälan till socialnämnden.
- Att ge ett gott bemötande till både vuxna och barn som utsatts för våld och övergrepp.
- Att dokumentera vad som hänt och skadornas omfattning hos vuxna och barn som utsatts för våld och övergrepp.
- Att behandla somatiska och psykiska skador hos vuxna och barn som uppkommit av våld och övergrepp.
- Att samverka med, och hänvisa till, relevanta aktörer utifrån de behov som vuxna och barn som utsatts för våld eller övergrepp har.
- Att vid oro för den livssituation som väntar det ofödda barnet arbeta för åtgärder som tryggar barnets uppväxt och omsorgsbehov efter födseln.

4 Respekt för patientens självbestämmande

Hälso- och sjukvården samt tandvården ska bedrivas med respekt för patientens självbestämmande och integritet. Vi ska främja goda kontakter mellan patienter och personalen. Vården och behandlingen ska så långt det är möjligt utformas och genomföras i samråd med patienten. Olika insatser för patienten ska samordnas på ett ändamålsenligt sätt.

När människor befinner sig i svårigheter eller när de har svårt att klara av vissa uppgifter så som t.ex. sin egen eller sitt barns dagliga omsorg, föräldraansvar etc. bör förhållningssättet från personal vara att de stödjande och förebyggande åtgärderna bygger på ett frivilligt deltagande och samarbete.

Om personal inom hälso- och sjukvården samt tandvården i sin verksamhet får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa, är de skyldiga att skyndsamt anmäla detta till socialnämnden. Socialnämnden gör en förhandsbedömning för att avgöra om en utredning behöver göras eller om något tyder på att barn far eller riskerar fara illa. I sådana fall ingriper socialnämnden.

Det finns en skyldighet att samverka i frågor som rör barn som far illa eller riskerar att fara illa, vilket regleras i lagstiftningen för hälso- och sjukvården, tandvården och socialtjänsten. En viktig princip är att barn som far illa är ett gemensamt samhällsuppdrag och att samverkan kan skapa en helhetsbedömning av barnets behov och bidra till samlade insatser för barnet.

Om det däremot handlar om en situation där personalen inte är skyldig att anmäla till socialnämnden kan patienten själv eller med hjälp av någon annan göra en ansökan om stöd till socialtjänsten. En ansökan kan återtas av patienten och socialtjänsten kan då inte utreda vidare.

Socialtjänstlagen bygger på frivillighet, vilket innebär att vuxna tackar ja eller nej till de insatser som erbjuds. Om vi inom vården har hjälpt patienten att komma i kontakt med socialtjänsten, men inte gjort någon anmälan, kan vi inte automatiskt utgå från att patienten tackar ja till de insatser den erbjuds och får fortsatt stöd av socialtjänsten.

5 Vad gör du om du misstänker våld i en nära relation?

Hälso- och sjukvården har inte någon anmälningsplikt när det kommer till vuxna som utsatts för våld i nära relationer, vilket inkluderar fysiskt, psykiskt eller sexuellt våld, ”hedersrelaterat våld” samt materiellt våld. När det gäller uppgiftslämnande avseende våldsbrott mot vuxna anser regeringen att huvudregeln bör vara att en misshandlad person själv ska ha rätt att bestämma i vilken mån hälso- och sjukvårds- samt tandvårdspersonalen ska få lämna ut uppgifter som omfattas av sekretess. Om det finns misstanke om begånget brott kan sekretessbelagd information lämnas till åklagarmyndigheten, polismyndigheten eller någon annan myndighet som har till uppgift att ingripa mot brottet, utifrån specifika kriterier.

- När du misstänker att en vuxen utsatts för våld eller övergrepp ska du först och främst se till att de får god hälso- och sjukvård samt tandvård för både fysiska och psykiska följder av övergreppen.
- Du ska ge tydlig information om vilka medicinska undersökningar som behöver genomföras och varför. Förklara med enkla ord vad som kommer att ske vid undersökningen.
- Du ska ge den våldsutsatta information om olika reaktioner som kan uppstå efter att man har varit utsatt för fysiskt, psykiskt eller sexuellt våld.
- Du ska se till att skador dokumenteras för att den våldsutsatta ska ha möjlighet att polisanmäla övergreppet. Även om den våldsutsatta inte vid tillfället överväger en polisanmälan finns dokumentationen tillgänglig om den våldsutsatta vid ett senare tillfälle beslutar sig för göra en polisanmälan.
- Du ska efterfråga samtycke till polisanmälan och om sådan ges ska du ringa till polisen enligt riktlinjerna för Polisanmälan/rättsintyg med stöd av Offentlighets- och sekretesslagen, 10 kap.
- Om den våldsutsatta inte ger ett medgivande till polisanmälan *kan* anmälan göras utan medgivande. Förutsättningen är att det handlar om grov misshandel, våldtäkt och olaga frihetsberövande som kan ge mer än ett års fängelse (rådgör med polis eller åklagare om detta är oklart i det enskilda ärendet) kan lämnas till polisen utan hinder av sekretess, i enlighet med riktlinjerna för Polisanmälan/rättsintyg. Det finns dock ingen anmälningsplikt.
- Du ska ställa frågor om våld i nära relationer på ett respektfullt och integritetsfullt sätt som inger den våldsutsatta förtroende att berätta om vad man utsatts för. Detta bör göras vid ett individuellt samtal.
- Du ska tala om vart den våldsutsatta kan vända sig och ge information med telefonnummer till kvinno- och brottsofferjourer, Familjefrid Kronoberg samt kuratorstöd inom Hälso- och sjukvårdens verksamhet. Låt den våldsutsatta förstå att hon eller han är välkommen att höra av sig igen om det skulle bli aktuellt.
- Om det rör sig om ett sexuellt övergrepp ska vi utgå från Handläggning av sexuella övergrepp.
- När vi misstänker att en vuxen utsatts för våld eller övergrepp är det viktigt att vi även frågar om det finns barn i familjen. Vi ska alltid göra en [anmälan om att barn far illa](#) till socialnämnden i varje fall där det finns barn till en vuxen som vi misstänker utsatts för våld eller övergrepp.

Tänk på:

- Den som misshandlar kan ha egna skador, till exempel rivmärken, på grund av den våldsutsattas försök till avvärjning.
- En misshandlande partner kan vara både vänlig, vältalig och välklädd.
- Den våldsutsatta skyddar ofta den skyldige av omsorg om denne/denna eller för att undvika separation, obehag, ekonomiska och andra bekymmer, hot och våld.

5.1 Anamnes av vuxna

Vid misstanke om våld i nära relationer bör undersökande läkare noggrant dokumentera skadorna samt hur och när de uppkommit. Man måste vara uppmärksam på varningssignaler som t.ex. om anamnesen ändras utan en adekvat förklaring. Våld eller övergrepp bör också övervägas om det finns ett dröjsmål med att söka sjukvård eller tandvård. Du hittar förslag på rutinfrågor kring våldsutsatthet här.

5.2 Undersökning av vuxna

Gör en stegvis undersökning av hela kroppen, även armarnas och benens insidor samt genitalier. Patienter som söker tandvården för akut trauma mot munhålan, där man misstänker våld eller sexuellt övergrepp, undersöks inom tandläkarens kompetensområde, men följer annars samma undersökningsrutiner. Gör undersökningen med annan hälso- och sjukvårds- eller tandvårdspersonal närvarande så att inte din undersökning eller ditt beteende ifrågasätts i efterhand.

För personer som är utsatta för våld är vanligaste skadelokalisation huvudet, följt av armar, hals och buk. Vanligast är skador som är mindre allvarliga och inte kräver sjukhusvård, vilket inkluderar allt från mindre blåmärken eller psykisk påverkan. Mycket allvarliga skador kan kräva thoraxkirurgiska, neurokirurgiska och ortopediska insatser. Även tandskador kan vara tecken på partnervåld.

Tänk på att dokumentation ska kunna utgöra underlag för ett rättsmedicinskt yttrande:

- **Om patienten har livshotande skador: fokusera på livräddande åtgärder. Rättsmedicinsk undersökning och dokumentation kommer då i andra hand!**
- Medföljande ska inte följa med in på rummet vid undersökning, eller lämnas ensam med patienten, då det i många fall är just medföljande som varit våldsutövare, oavsett kön.
- Se till att offret och förövaren träffar olika behandlande personal, inklusive läkaren, eftersom polisen kan behöva säkra DNA-spår.
- Dokumentera typ av skada, skadas utseende, färg, form, läge och storlek (cm x cm), vilket beskrivs i journalanteckningen.
- Dokumentera även normala fynd.
- Var observant på eventuella avvärjningsskador på händer och underarmar.
- Notera blåmärken på kroppen, skador av aktuellt eller äldre datum.
- Notera även skador i hårfäste, hårbotten, munhåla och bakom öronen.
- Inspektera ögonvitor för småblödningar efter eventuellt strypförsök.
- Samtliga hudskador ska fotograferas, även om patienten inte har för avsikt att anmäla misshandeln. Fotona kan vara i helfigur inklusive ansikte och närbilder med måttband på

huden. Notera kroppsdel, höger/vänster sida, datum och patientens identitet på fotot. Fotografering ska ske i enlighet med riktlinjerna kring Hantering av sekretessbilder.

- Rita gärna in skadorna på en kroppskarta.
- Ny dokumentation kan behöva göras senare då blåmärken framträder tydligare efter någon till några dagar.
- Notera datum och tid för undersökningen.
- Överväg kontakt med läkare med särskild erfarenhet och rättsmedicinsk kompetens på universitetssjukhuset i Lund och Malmö via växeln 046 – 171 000.
- Spara bevismaterial om kvinnan/mannen har anmält eller tänker anmäla det inträffade till polisen. Omhändertagna kläder läggs i åtskilda papperspåsar. På dessa noteras patientens ID samt förpackarens signatur (om polisen vill kontakta den som packat ner kläderna).

Se mer information om Läkareundersökning vid misstanke om våld i nära relationer. Vid misstanke om sexuellt övergrepp ska vi utgå från Handläggning av sexuella övergrepp.

5.3 Handläggning av sexuella övergrepp av vuxna

Den misshandlade patienten kan också vara våldtagen. Det kan även ske inom äktenskapet. Var uppmärksam på att både en kvinna och en man kan vara våldtagna av en kvinna och/eller en man.

Observera att läkaren alltid ska utföra undersökningen med en personal som vittne samt hjälp för att utföra alla moment enligt mall och kontroll att dessa utföres. Använd [mall från Nationellt Center för Kvinnofrid](#) i Uppsala. Mallarna kan skrivas ut och användas som en journalhandling.

Handläggning i samband med sexuella övergrepp på kvinna bör ske på gynekologiska mottagningen, CLV. Dagtid vardagar kan även gynekolog i Ljungby göra undersökningen. För att vara säker på att gynekolog har möjlighet att göra undersökning aktuell dag, måste kirurgmottagningen i Ljungby kontaktas innan patienten skickas dit. En våldtagen kvinna ska få en akuttid samma dag hon kontaktar vården, om våldtäkten skett inom 10 dagar.

Om övergrepp skett på en man ska spårsäkringsundersökning göras av urologspecialist på kirurgklinken på dagtid, utifrån NCK:s mall. På jourtid sker spårsäkringsundersökningen på akutmottagningen. En våldtagen man ska få en akuttid samma dag han kontaktar vården, om våldtäkten skett inom 10 dagar.

Samtliga sexualbrottsoffer som söker vård ska genomgå en komplett spårsäkringsundersökning. I det fall dessa patienter väljer att polisanmäla senare har redan DNA-spårsäkring skett. Proverna ska sparas i låsta skåp i som längst i 2 år på kvinnokliniken i Växjö och gynnottagningen i Ljungby, eller tills polisanmälan är gjord.

Kroppen är fantastisk på att läka och det blir svårare att göra spårsäkring ju längre tid som förflutit. Det är därmed önskvärt att göra undersökningen så snart efter övergreppet som möjligt. I detta avseende är fotografering av blåmärken, skrapmärken m.m. viktigt. Spårsäkringsundersökningen bör helst ske inom 72 timmar från övergreppet. Undersökningen ska ske strikt efter mall i förpackningen för att vara juridiskt hållbar. Den misstänkte förövaren ska också kunna spårsäkras så snabbt som möjligt. Undersökande läkare ska efter ett sexuellt övergrepp skriva akutremiss till kurator, som kontaktar kvinnan/mannen inom 72 timmar.

Tänk på att

- Se till att offret och gärningsmannen träffar olika behandlande personal, inklusive läkaren, eftersom polisen kan behöva säkra DNA-spår.
- Vänta med gynekologiska undersökningen tills förtroende skapats.
- Låta patienten själv avgöra om hon eller han önskar gå vidare med undersökningen.
- Om en ensamstående vuxen kommer in med sitt eller sina barn tas kontakt med barn- och ungdomskliniken för att stödja barnet eller barnen.
- Ge patienten möjlighet att efter undersökningen duscha och få rena underkläder.
- Erbjud patienten att stanna kvar på sjukhuset. Avd. 8 på CLV har denna möjlighet för kvinnor och patientansvarig läkare administrerar inläggningen. Män kan erbjudas plats på vårdplats med urologisk/nedre gastro-kompetens. Om patienten avböjer - informera henne/honom om att hon/han inte bör vara ensam hemma.
- Ge patienten tid för uppföljning hos barnmorska på SESAM-mottagningen.
- Kläder tillvaratagna som bevismaterial ska förpackas med ett plagg i varje papperspåse. På dessa noteras patientens ID, men ej personnummer samt förpackarens signatur (om polisen vill kontakta den som packat ner kläderna).

5.4 Dokumentation av det inträffade för vuxna

För att skapa sig en bild över vad som har hänt är det relevant att ställa ett antal frågor som klargör händelseförloppet och möjliggör för hälso- och sjukvården att avgöra om det handlar om en olyckshändelse eller om patienten har utsatts för våld eller övergrepp i nära relation.

Lämpliga frågor att ställa:

- När inträffade skadan? Datum och tid.
- Var inträffade skadan?
- Hur? Vad hände? Vad orsakade skadan?
- Vilken skada har patienten?
- Finns det något vittne? Vem?
- Har patienten råkat ut för skador tidigare? När, var och hur?

Vi ska utgå från riktlinjerna i Polisanmälan/rättsintyg samt använda Mall för rättsintyg.

5.5 Professionellt bemötande av vuxna

Våldsutsatta kvinnor och män känner ofta skuld och skam över sin situation. Ett gott bemötande är en förutsättning för att hon eller han ska känna tillit och våga berätta om våldet. Grunden för ett bra omhändertagande är att lyssna, fråga och tro på den våldsutsattas historia.

Tänk på:

- Prioritera handläggningen så att kvinnan eller mannen slipper vänta.
 - Egna attityder som kan avläsas i ditt kroppsspråk påverkar henne eller honom.
 - Ge möjlighet att tala i enrum utan eventuell medföljande partner eller barn.
 - Lämna inte den våldsutsatta ensam i undersökningsrummet.
 - Se till att ytterligare en sjukvårdspersonal finns närvarande även vid läkarundersökningen.
 - Minimera antalet personer som träffar patienten på mottagningen.
 - Informera läkaren om misshandelsmisstanke före undersökningen.
 - Använd auktoriserad tolk vid behov. Tänk på att inte använda medföljande släktingar eller vänner som tolk.
 - Framhåll att frågor om våld är rutin i vården.
 - Fråga rakt på sak om kvinnan/mannen blivit slagen, knuffad, sparkad etc.
 - Fråga om det finns barn i familjen och hur de har påverkats av våldet.
 - Undvik att blanda in egna värderingar. Lyssna aktivt och visa respekt.
 - Kritisera inte relationen. Ifrågasättande från omgivningen kan öka känslor av skuld och skam och det är vanligt att personen har ett starkt beroendeförhållande till sin partner.
 - Ifrågasätt inte historien eller berättelsen.
 - Förmedla att det finns hjälp att få.
- **Det är vanligt att en person som utsatts för våld inte identifierar sig som en "misshandlad" person. Ofta förringar de våldet och försvarar förövaren.**

5.6 Fortsatt skydd för den som utsatts för våld i nära relationer

När det finns en hotbild mot kvinnan eller mannen i hemmet kan vi erbjuda kvinnan eller mannen och eventuellt medföljande barn övernattnings i någon form, även om skadorna inte kräver detta. Om det finns medföljande barn ska en anmälan till socialnämnden göras, som då inleder en bedömning av barnets och vårdnadshavarens skyddsbehov. Notera var patienten ska bo närmsta dygnet och skriv ner detta i journalen.

För kvinnor och män som inte kräver specialistvård på avdelning kopplat till specifika skador, kan följande erbjudas:

- Inläggning för kvinnor på avdelning 8 (gyn), kvinnokliniken, CLV. Kontakta först jourhavande gynekolog. För män kontaktas jourhavande kirurg som bedömer vilken avdelning som är lämplig.
- Inläggning på barn- och Ungdomskliniken, CLV, för vuxna med medföljande barn. Kontakta jourhavande barnläkare.
- Erbjud kuratorskontakt. Vid sexuella övergrepp ska undersökande läkare skriva akutremiss till kurator som kontaktar kvinnan inom 72 timmar.
- Erbjud kontakt med barn- och ungdomspsykiatriska kliniken, om det finns barn till den våldsutsatta vuxne. Gör samtidigt en [Anmälan av misstanke om barn som far illa](#) till socialnämnden om det finns oro för barnet.
- Informera om möjligheten till kontakt med [Kvinnojouren Blenda](#), [Kvinnojouren Märta](#) och [Familjefrid Kronoberg](#).
- Familjeterapi och familjerådgivning kan **inte** rekommenderas om paret lever tillsammans. Det kan öka våldet i familjen. Däremot har Familjefrid Kronoberg möjlighet att sätta in insatser för familjen.

6 Vad gör du om du misstänker att ett barn far illa?

Med barn som far illa menas barn upp till 18 års ålder som utsätts för någon form av fysiskt, psykiskt, sexuellt våld eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, ”hedersrelaterat” våld eller annat utnyttjande samt omskärelse av flickor. Detta inkluderar även barn som varit med om våld i hemmet och oro för det ofödda barnet, samt när det handlar om ett barn som dött oväntat och plötsligt. Barn kan även fara illa på grund av sitt eget beteende, exempelvis på grund av missbruk och annat självdestruktivt beteende.

Var och en som arbetar inom hälso- och sjukvården samt tandvården har ett eget ansvar att utan dröjsmål göra en [Anmälan av misstanke om barn som far illa](#) om att ett barn misstänks fara illa eller riskerar fara illa till socialnämnden. Hälso- och sjukvården samt tandvården ska vid misstanke om att ett barn far illa göra en anmälan, en anamnes, medicinsk undersökning av barnet samt dokumentera det som inträffat.

Anmälningsskyldigheten gäller oavsett om det är barnet själv eller barnets närstående som är i kontakt med hälso- och sjukvården samt tandvården. Misstanke om att barn far illa kan t.ex. uppstå utifrån en bedömning av förälderns eller syskonets situation, oavsett om barnet är närvarande eller inte.

6.1 Vem ska göra vad?

- Alla verksamheter som misstänker att ett barn far eller riskerar att fara illa har [anmälningsskyldighet](#) oavsett om barnet remitteras till annan instans.
- Vid skada där det föreligger misstanke på misshandel eller övergrepp ska en anmälan göras omgående till socialnämnden. Tag telefonkontakt för samråd med barn- och ungdomskliniken, Växjö via bakjour dagtid (0470-58 87 80) och primärjour kvällar, nätter och helger (0470-85 84 42).

6.2 Kännetecknen på fysiskt våld mot barn

Fysiska tecken på att ett barn kan ha varit utsatt för misshandel är när man finner oförklarliga skador i form av skador i mjukvävnader, frakturer eller inre blödningar. Tecken på upprepad form av misshandel är när barnet har många skador av olika slag och från olika tillfällen.

Var observant på:

- Blåmärken
- Rivmärken
- Nypmärken
- Sårskador
- Bränn- och skållskador
- Skador på tänder och i munhåla
- Bitmärken
- Möntrade märken
- Blåmärken hos spädbarn
- Frakturer eller ovilja att använda en viss kroppsdel
- Skall- och hjärnskada hos spädbarn, ofta kombinerat med retinala blödningar efter skakningar av barnet, s.k. abusive head trauma (AHT)

Barnet kan också ha symtom i form av beteendestörning, koncentrationsproblem, svårigheter med socialt samspel, psykosomatiska symtom och tillväxtavvikelse. Skolbarn kan ha svaga skolprestationer, ha större risk att vara utsatt för, eller utsätta andra för mobbning och ha en ökad risk för olycksfall.

Varningssignaler att vara observanta på:

- Barnet och/eller närstående har väntat länge med att söka vård
- Man söker primärt för annat
- Man söker ofta på akutmottagningen
- Man vet inte hur skadan har gått till
- Skadan stämmer inte med förklaringen
- Nya versioner och inblandade vuxna skyller på varandra
- Avvikande förälder/barn-samspel
- Spädbarn som kommer in akut med apné, påverkat andningstillstånd och kramper kan vara symptom på att barnet har utsatts för skakvåld

Tänk på:

- Barn kan fara illa utan att visa tydliga symtom, men också ha symtom utan att fara illa.
- En samlad bedömning av barnets situation och eventuella signaler ska ligga till grund för en skälig misstanke och utredning.
- Den som misshandlar kan ha egna skador, till exempel rivmärken, på grund av barnets försök till avvärjning.
- En misshandlande vuxen kan vara både vänlig, värtalig och välklädd.

6.3 Anamnes av barn

Vid misstanke om att ett barn utsatts för våld eller övergrepp ska undersökande läkare dokumentera skador, samt hur och när de uppkommit. Barnets spontana berättelse ska dokumenteras. Det är viktigt med en noggrann och gärna upprepad anamnes.

Skapa ett lugnt klimat runt barn och vårdnadshavare. Om möjligt kan man tala med vårdnads-havarna var för sig och med barnet ensamt utifrån hänsyn till barnets ålder och mognad.

Det finns varningssignaler att vara observant på t.ex. om förhistorien är oförenlig med barnets utvecklingsnivå eller förmågor eller när anamnesen ändras av anhöriga utan en lämplig förklaring. Våld eller övergrepp bör också övervägas om det finns ett dröjsmål med att söka sjukvård, samt när skadan inte stämmer med förklaringen.

Tänk på:

- Lämna inte barnet ensam i undersökningsrummet.
- Minimera antalet personer som träffar barnet.
- Informera berörd personal om misstanke om att barnet kan ha utsatts för våld eller övergrepp.
- Om möjligt och lämpligt, utifrån hänsyn till barnets ålder och mognad, tala och/eller undersök barnet i enrum, utan att eventuell medföljande är närvarande.

Lämpliga frågor att ställa om den aktuella situationen:

- När inträffade skadan?
- Var inträffade skadan?
- Hur uppkom skadan, vad hände?
- Hur är barnet skadat (symtom)?
- Vem såg vad som hände?
- Hade barnet tillsyn vid skadans uppkomst?
- Om det hände för ett par dagar sedan, varför söker man nu?

Övriga frågor som är lämpliga att ställa till den vuxne:

- Har barnet råkat ut för skador tidigare? När, var och hur?
 - Vilka tidigare sjukdomar och sjukhusvård har barnet?
 - Finns det några ärftliga sjukdomar (speciellt för blödningssjukdomar, benskörhet och ämnesomsättningssjukdomar)?
 - Vikt, längd, grov- och finmotorik, språk?
 - Hur är barnets temperament (skrikighet, kolik)?
 - Hur är barnets sömn? (Insomningssvårigheter? Vaknar? Mardrömmar?)
 - Hur rörligt är barnet? (Ligger stilla? Vänder sig? Sitter? Kryper? Går? Klättrar? Springer?)
 - Hos lite äldre barn: Hur ser skolsituationen ut? Är barnet utsatt för mobbning? Har barnet några psykosomatiska symtom? Hur ser det ut med socialt samspel och kamratrelationer?
 - Finns det missbruksproblem och/eller psykisk ohälsa i familjen?
 - Finns det några sociala eller ekonomiska stressfaktorer?
 - Förekommer det våld i nära relationer?
- Om en samlad bedömning pekar på misstanke om att barnet far illa eller riskerar fara illa ska en [anmälan om att barn far illa](#) göras till socialnämnden.

6.4 Medicinsk undersökning av barnet

Gör undersökningen med annan hälso- och sjukvårds-/tandvårdspersonal närvarande, t.ex. två läkare eller en läkare och en sjuksköterska i rummet, så att din undersökning eller ditt eget beteende inte ifrågasätts i efterhand. Undersökningsrutinerna gäller även för barn som söker akut för trauman mot munhålan.

- **Om barnet har livshotande skador: fokusera på livräddande åtgärder. Anmälan till socialnämnd, rättsmedicinsk undersökning och dokumentation kommer då i andra hand!**

Den inledande medicinska undersökningen:

- Tänk på att dokumentation ska kunna utgöra underlag för ett rättsmedicinskt yttrande.
- Undersök barnet och dokumentera de skador du noterar.
- Notera datum och tid för undersökningen.
- Notera vilka som deltagit i undersökningen.
- Notera i bedömningen du gör vad som ligger till grund för misstanke om våld eller övergrepp. Om begäran finns från polis hänvisa till besiktningsskyltdokumentation där det ska finnas en beskrivning av vad som framkommit hittills vid polisutredning.
- Om det finns tecken eller misstanke på misshandel eller övergrepp tag omgående telefonkontakt för samråd med barn- och ungdomskliniken i Växjö, via bakjouren dagtid och primärjouren kvällar och nätter.
- Alla verksamheter som misstänker att ett barn far eller riskerar att fara illa har anmälningskyldighet oavsett om barnet remitteras till annan instans.
- Om det är en omskuren flicka, följ riktlinjerna för Gynekologisk undersökning av könstypade omskurna kvinnor.

Medicinsk undersökning på barn- och ungdomskliniken:

- Om det är möjligt, försök att planera besöket så att du har god tid på dig!
- Tänk på att dokumentation ska kunna utgöra underlag för ett rättsmedicinskt yttrande.
- Ange vem som begär undersökningen (obs! skriftlig begäran) och vem som givit tillstånd till undersökningen. Kontakta annars och få besked av åklagare som utser särskild företrädare.
- Notera den bedömning du gör, eller som inkommit från socialtjänsten/polisen, som ligger till grund för att du misstänker att det förekommer våld eller övergrepp.
- Gör undersökningen med annan hälso- och sjukvårdspersonal närvarande, t.ex. två läkare eller en läkare och en sjuksköterska i rummet, så att din undersökning eller ditt eget beteende inte ifrågasätts i efterhand.
- Notera tid, datum och plats för undersökningen, samt vilka som är med och vem som utför undersökningen.

Status:

- Klä av (gärna stegvis) och undersök hela barnet.
- Gör en fullständig och noggrann kroppsundersökning. Dokumentera noggrant dina fynd och dokumentera även normala fynd.
- Dokumentera barnets vikt, längd och på det lilla barnet även huvudomfång.
- Bedöm funktion i armar och ben och känn igenom skelettet, även bröstkorgen.
- Bedöm barnets motoriska utveckling.

- Titta efter mjukdelsskador. Mät hudförändringar. Beskriv mjukdelsskadornas lokalisation i förhållande till anatomiska riktmärken, dess storlek, djup, färg och mönster etc. Rita gärna in skadorna på en kroppskarta.
- Samtliga hudskador ska fotograferas. Spara fotot digitalt med tydlig identitet, samt vem som tagit fotot. Vid fotodokumentation ska den kroppsbild som avbildas kunna identifieras och en måttband ska finnas som referens. Fotona kan vara i helfigur inklusive ansikte. Notera gärna kroppsdel, höger/vänster på en lapp som fotograferas med skadan. Fotografering ska ske i enlighet med riktlinjerna kring Hantering av sekretessbilder.
- **Röntgenundersökningar:**
 - Vid remiss till röntgen ska misstankar om misshandel tydligt framgå.
 - Akuta undersökningar: Riktad undersökning vid misstanke om fraktur samt datortomografi av hjärna och buk. Datortomografi av hjärna framförallt hos barn mindre än 2 år, för att utesluta intrakraniella blödningar eller skador i hjärnparenkymet. Vid förekomst av utbredda subdurala blödningar bör utredningen kompletteras med magnetröntgen av nacke/rygg då man vid AHT även kan finna ligamentsskador här.
 - Datortomografi av buk med kontrast vid misstanke om buktrauma.
 - Ytterligare röntgenundersökningar som kan vara aktuella det närmaste dygnet: röntgen av helskelett hos de yngsta barnen för att leta efter dolda frakturer, exempelvis frakturer på revben. Denna undersökning ska upprepas efter 7-10 dagar för att påvisa frakturer som var helt färska och därför inte sågs i första undersökningen. Finns indikation för en undersökning så finns alltid indikationer för två undersökningar.
 - Om röntgenundersökningen visar tecken på misstanke om misshandel ska detta tydligt dokumenteras i röntgensvaret.
- **Ögonundersökning:** Barn under två år som varit medvetslösa av oklar anledning, haft apnéer eller då man har stark misstanke om misshandel ska inom första dygnet remitteras till ögonläkare för ögonbottenundersökning. Utbredda retinala blödningar belägna i ögonbottens olika skikt är ett mycket specifikt fynd för AHT. Även då små barn kommer in med oklara frakturer bör man överväga ögonundersökning.
- Överväg kontakt med barn- och ungdomspsykiatri för bedömning av barnets psykiska status och behov av krisstöd.
- Överväg kontakt med barnläkare med särskild erfarenhet eller läkare med rättsmedicinsk kompetens: vid bukskador och skallskador tag kontakt med kirurgläkare, vid frakturer tag kontakt med ortopedläkare.
- Följ riktlinjerna i Polisanmälan/rättsintyg samt använda Mall för formulering av rättsintyg.
- Om det är en omskuren flicka, följ riktlinjerna för Gynekologisk undersökning av könsstympade omskurna kvinnor.

Tänk på:

- Ställ inte ingående frågor till barnet utan överlåt detta till socialnämnden och polis.
- Vid misstanke om sexuellt övergrepp bör den primära undersökningen och bedömningen ske på Barn- och ungdomskliniken. I denna ingår bedömning av om barnet behöver omedelbar barnpsykiatrisk kontakt.

6.5 Handläggning av barn påverkade av alkohol och/eller droger

- När ett barn under 18 år söker vård inom Region Kronoberg och det samtidigt är påverkat av alkohol och/eller droger ska kontakt tas med föräldrar/vårdnadshavare och anmälan ska göras till socialnämnden. Detta eftersom barnets alkohol- eller droganvändande kan ha en skadlig hälsoeffekt. Om ungdomens missbruk är allvarligt har socialtjänsten möjlighet att gå in med ett LVU för ungdomar under 21 år.
- Barn som kommer in akut på grund av alkohol- och/eller drogrelaterade orsaker bör främst undersökas på barnakuten. Läkaren gör en anmälan till socialnämnden om oro för att ett barn far eller riskerar fara illa.
- I anmälan beskrivs händelsen respektive utfallet av blodprov och urinprov. Om barnet vägrar att lämna urinprov eller om urinprovet är spätt bör detta noteras i anmälan.
- Informera barnet och föräldrarna om att en anmälan är gjord till socialnämnden.
- Se PM intoxikationer hos barn för mer information om vilka tester och behandlingar som kan vara aktuella.

6.6 Handläggning av sexuella övergrepp av barn

Observera att läkaren alltid ska utföra undersökningen med en vårdutbildad personal som vittne samt till hjälp för att utföra alla moment enligt mall och för att kontrollera att dessa utförs. Använd [mall från Nationellt Kunskapscentrum för kvinnor](#) (NCK) i Uppsala. Mallarna kan skrivas ut och användas som en journalhandling.

Denna undersökning bör helst ske inom 72 timmar från övergreppet. Undersökningen ska ske strikt efter mall för att vara juridiskt hållbar. Kroppen läker snabbt och det blir svårare att göra spårsäkring ju längre tid som förflutit. Det är därmed önskvärt att göra undersökningen så snart efter övergreppet som möjligt.

Undersökande läkare ska efter ett sexuellt övergrepp överväga remiss till barn- och ungdomspsykiatriska mottagningen för kris och stöd.

Tag sedvanlig anamnes kring skadan/symtomet och varför man söker nu. Ställ inga ledande frågor och förhör inte barnet. En [anmälan om att barn far illa](#) ska ALLTID göras till socialnämnden.

Endast ett fåtal barn som varit med om penetrerande sexuella övergrepp har skador som kan upptäckas i samband med en läkarundersökning av könsorgan och ändtarmsöppningen. Det beror på att skador på barn läker snabbt, att det ofta går lång tid mellan ett övergrepp och undersökningen och att övergreppen oftast inte leder till synliga skador.

Den misstänkte förövaren ska också kunna spårsäkras så snabbt som möjligt.

Medicinsk undersökning:

- En medicinsk undersökning i samband med sexuella övergrepp på barn bör ske av barnläkare på barn- och ungdomskliniken i Växjö. Flickor i pubertet undersöks av gynekolog. Pojkar i puberteten undersöks av läkare med urologisk/nedre gastrokompetens.
- Barnet får ej sövas inför en rättsmedicinsk undersökning, enbart när medicinsk indikation finns.
- Var helst två läkare (två barnläkare eller en barnläkare och en gynekolog, eller en barnläkare tillsammans med en barnsjuksköterska).
- Gör först en fullständig kroppsundersökning och dokumentera noggrant, gärna på kroppsmall.
- För flickor:
 - Inspektera yttre blygdläppar och notera rodnad, flytningar och ärrbildning.
 - Inspektera inre blygdläppar, förgård, klitoris och främre och bakre kommissuren, uretramynning och hymen. Notera rodnad, flytningar, diskontinuitet i hymenkant och ruptur.
 - Inspektera anus och perianalhud efter fissurer, pigmentering, atrofisk hud. Bedöm sfinktertonus.
 - Vid undersökning mindre än 72 timmar efter misstänkt sexuellt övergrepp ska man spårsäkra.
- För pojkar:
 - Inspektera penis och pungen. Notera rodnad, flytningar och skador på förhud.
 - Inspektera anus och perianalhud efter fissurer, pigmentering, atrofisk hud. Bedöm sfinktertonus.
 - Vid undersökning mindre än 72 timmar efter misstänkt sexuellt övergrepp ska man spårsäkra.

Tänk på:

- Vänta med gynekologiska undersökningen tills förtroende skapats.
- Ge barnet möjlighet att efter undersökningen duscha och erhålla rena underkläder.
- Erbjud patienten att stanna kvar på barn- och ungdomskliniken.
- Kläder tillvaratagna som bevismaterial skall förpackas med ett plagg i varje papperspåse. På dessa noteras patientens ID, men ej personnummer samt förpackarens signatur.

6.7 Ytterligare undersökningar av barn

Medicinskt motiverade undersökningar får göras akut, men undersökningar som behövs för vidare utredning av den misstänkta misshandeln får endast göras efter att anmälan till socialnämnden har gjorts, och då endast på direkt uppdrag av socialtjänsten eller polis och efter medgivande av vårdnadshavare eller barnets särskilda företrädare.

6.8 Rutiner för barn som uteblir från tandvården

Tandvården utgår från [Tandläkarförbundets rutiner](#) när det gäller barn som far illa. Barn med stora behandlingsbehov är ofta barn som uteblivit upprepade gånger från tandvården. Det är av stor vikt att försöka ha en god kontakt med vårdnadshavaren. Förutom den skriftliga kallelsen ska vårdnadshavaren sökas per telefon. Alla uteblivanden och försök till telefonkontakt ska dokumenteras i journalen. Observera att ungdom som fyllt 18 år är myndig.

Tandvårdens rutiner är:

1. Skicka kallelse enligt klinikens rutiner.
2. Om barnet inte dyker upp, ta personlig kontakt med vårdnadshavaren. Kom överens om en ny tid och skicka även den nya tiden per post (kallelse 2).
3. Om du inte får personlig kontakt trots upprepade försök, skicka brev och be vårdnadshavaren att ringa innan uppgivet datum, t.ex. inom en månad (kallelse 3).
4. Om barnet inte kommer på den tiden heller, ta ny personlig kontakt med vårdnadshavaren. Fråga varför barnet inte har kommit på sitt tandläkarbesök. Informera om att barnet har rätt till tandvård och att det är en viktig del i barnets fysiska utveckling. Kom överens om en ny tid och skicka även den nya tiden per post (kallelse 4).
5. Om barnet inte kommer efter den fjärde kallelsen, överväg att skicka brev till vårdnadshavaren där du informerar om barnet har rätt till tandvård enligt lag och om din anmälningsplikt (kallelse 5).
6. [Anmäl](#) din oro för barnet till socialnämnden.

6.9 Dött barn

När det gäller barn som dött gör polisen en första bedömning på plats i sin polisutredning. Alla barn som dör utanför hälso- och sjukvården ska transporteras till närmaste akutmottagning.

Åtgärder vid döda barn och om döden är oväntad:

- Fastställ dödsfallet.
- Temperaturen ska mätas rektalt på barnet för att man ska kunna fastställa tidpunkt för dödsfallet.
- Ta hand om vårdnadshavarna och informera dem om dödsfallet och vad som kommer att hända.
- Gör en yttre besiktning av kroppen för att kunna påvisa eventuell skada.
- Inhämta information om omständigheterna kring dödsfallet genom samtal med vårdnadshavare eller annan person som varit med samt ambulanspersonal.
- Identifiera och namnmärk kroppen.
- I alla fall av oväntat dödsfall hos ett barn ska polis kontaktas. Det är polisen som avgör om rättsmedicinsk obduktion ska utföras.

Om man misstänker barnmisshandel vid dödsfall är det viktigt att vårdnadshavarna inte lämnas ensamma och ges möjlighet att ”prata sig samman”, innan de eventuellt hörs av polisen. Detta är naturligtvis svårare att göra om vårdnadshavarna talar annat språk än vårdpersonalen.

6.10 Fortsatt stöd för barn som far illa/farit illa

Övernattning

Det är socialnämnden i barnets hemkommun som är huvudansvarig för att barnet har ett tryggt ställe att bo på, även i ett akut skede. Region Kronoberg kan i samråd med socialnämnden i barnets hemkommun även erbjuda barnet och eventuellt medföljande närstående övernattning, i enlighet med principen om barnets bästa. Detta ska ske på barn- och ungdomskliniken i direkt anslutning till vårdkontakten, om andra alternativ saknas och även om skadorna inte kräver det.

- Anmäl till socialnämnden om det finns en hotbild.
- Överväg att kontakta polisen om det finns en hotbild som påverkar barnets, medföljandes eller personalens trygghet inom hälso- och sjukvården samt tandvården.
- Informera barnet och eventuell medföljande om kvinnojouren/ungdomsjouren
- Överväg att erbjuda barnet och dess närstående övernattning inom barn- och ungdomskliniken om det i samråd med socialnämnden i barnets hemkommun framkommer att alternativ till tryggt boende saknas för natten

- Notera var barnet ska bo närmsta dygnet och skriv ner detta i journalen.

Stöd att hantera det inträffade

Region Kronoberg har ett ansvar för att inom hälso- och sjukvården samt tandvården behandla de fysiska skador som uppstått i samband med våld och övergrepp mot barn. Dessutom ska hälso- och sjukvården bistå de barn som har behov av behandlingsinsatser för att hantera de psykologiska effekterna av att ha varit utsatt för traumatiska händelser. Barnet kan bland annat erbjudas följande insatser:

Inom Region Kronoberg:

- Erbjud kontakt med barn- och ungdomspsykiatriska kliniken, som bedömer behovet av vidare behandling för att bearbeta det våld eller övergrepp som barnet utsatts för. Förutsättningen är att en orosanmälan är gjord till socialnämnden.

I samverkan med andra aktörer:

- [Glimten](#) är en gruppverksamhet som vänder sig till barn och ungdomar mellan 4 och 18 år som lever med en mamma eller pappa som missbrukar eller har missbrukat alkohol eller andra droger. Glimten tar emot barn från alla kommuner i Kronobergs län.
- [Familjefrid Kronoberg](#) erbjuder rådgivning, behandling, stöd och hjälp till barn som upplevt våld i en nära relation samt kvinnor och män som upplevt eller utövat våld i en nära relation. Det handlar om professionella samtal/behandlingar och krisbearbetning antingen individuellt eller i grupp för såväl barn som vuxna. Det är kostnadsfritt och de som arbetar där har tystnadsplikt men även anmälningskyldighet när det gäller misstanke om barn som far illa. Familjefrid Kronoberg är en verksamhet som drivs av Region Kronoberg och länets samtliga kommuner.

7 Anmälan av misstanke om barn som far illa

Om du i ditt yrke kommer i kontakt med barn under 18 år som du misstänker har utsatts för fysiskt, psykiskt eller sexuellt våld, vanvård eller försumlig behandling, ”hedersrelaterat” våld eller annat utnyttjande, eller kvinnlig omskärelse/könsstympning **ska du genast anmäla detta till socialnämnden i barnets hemkommun**. Det samma gäller om någon i barnets familj misstänks vara utsatt för våld i nära relationer.

Det behövs inga bevis för misstanken. Det räcker med dina egna iakttagelser och din egen bedömning om misstanke att ett barn upp till 18 års ålder inte får sina grundläggande behov tillgodosedda i hemmet, eller barn som utsätts för någon form av fysiskt, psykiskt, sexuellt våld eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, ”hedersrelaterat” våld eller annat utnyttjande samt omskärelse av flickor. Detta inkluderar även barn som varit med om våld i hemmet och oro för det ofödda barnet, samt när det handlar om ett barn som dött oväntat och plötsligt. Barn kan även fara illa på grund av sitt eget beteende, exempelvis på grund av missbruk och annat självdestruktivt beteende.

Skyldigheten att **genast** anmäla till socialnämnden vid misstanke om att barn far illa innebär att man inte ska dröja med att göra en anmälan. När barn lever i utsatt situation är det viktigt att stöd och skydd ges snarast möjligt. En [anmälan om misstanke att barn far illa](#) sker till socialnämnden.

Även svårbedömda eller obestyrkta uppgifter ska anmälas om de tyder på att ett barn kan behöva stöd eller hjälp från socialtjänstens sida. Det är socialnämnden, och inte hälso- och sjukvården, som ska utreda ärendet och ta ställning till vilka åtgärder som lämpligen bör vidtas.

- **Den obligatoriska anmälningsplikten gäller redan vid misstanke om att barnet far illa och oavsett om man arbetar i Region Kronoberg, inom privat verksamhet eller inom vård och omsorg i övrigt.**
- **Det räcker med en oro eller misstanke om att barn far illa. Hälso- och sjukvården gör endast den medicinska bedömningen, övrigt ska socialnämnden utreda.**

Även om vi känner till att en annan myndighet har anmält eller avser att anmäla ett misstänkt missförhållande påverkar detta inte vår skyldighet att anmäla. Inte heller påverkar vetskap om att socialnämnden redan inlett en utredning eller att annan kontakt mellan socialtjänsten och barnet förekommit. Skyldigheten kvarstår att anmäla. Se Socialtjänstlagen, 14 kap. 1§ för mer information.

Barnets situation kan förändras till det sämre på relativt kort tid och socialnämnden kan behöva göra nya utredningar eller ingripanden.

- Den som har gjort en anmälan är skyldig att informera socialnämnden vid förändrade förhållanden.

I ärenden som gäller oro för att ett barn är utsatt för misshandel eller sexuella övergrepp i sin hemsituation ska detta tydligt framgå i anmälan. Du ska då inte kontakta familjen om din oro. I andra fall har du en möjlighet att berätta för familjen att du kontaktar socialnämnden.

7.1 Så här gör du en anmälan

Det är din **oro** för barnet du anmäler och detta ska framgå i din anmälan. Om du misstänker att ett barn far illa **måste** du göra en anmälan till socialnämnden i den kommun där barnet bor. Anmälan ska vara skriftlig via brev, e-post eller fax, på Hälso- och sjukvårdens anmälningsblankett i Cambio Cosmic. Om situationen är akut kan anmälan göras per telefon och senare bekräftas skriftligt.

- Öppna barnets journal genom att uppge barnets personnummer, adress kommer automatiskt när personnumret anges. Om förälder ej vill uppge barnets/barnens namn eller personnummer kan man öppna föräldrarnas journal och göra anmälan genom föräldrarnas personnummer. Socialtjänsten följer upp barnen via förälders adress.
- Tryck på ”Ny blankett”. Du hamnar då i blankettbiblioteket. Under mappen ”Övrigt” finner du blanketten ”Anmälan barn som far illa”. Öppna denna och klicka på att du vill fylla i information. Blanketten är nu redo att användas.
- I rutan uppe i högra hörnet finns aktuella uppgifter om barnet, alternativt om barnets vårdnadshavare.
- Kryssa i den ruta som bäst passar in på hur din misstanke om att barnet far illa har uppkommit. Välj mellan följande alternativ: ”Undersökning av barnet”, ”Samtal med barnet”, ”Samtal med anhörig” (ange vem), ”Samtal med annan” (ange vem).
- Skriv en anamnes med de iakttagelser och den oro som föranleder anmälan i rutan under rubriken ”Jag har en misstanke om att detta barn far illa genom att:”. Beskriv barnets, vårdnadshavares eller annans berättelse samt objektiva fynd eller beteenden efter undersökning och/eller samtal med barnet. Hur kan de negativa konsekvenserna påverka barnet på kort och lång sikt? (Blankettens beskrivningsfält utvidgas efter behov).
- Kryssa i rutan om vårdnadshavare är informerad om anmälan. Känner vårdnadshavare till att anmälan görs? Ange namn på den eller de vårdnadshavare som informerats om att anmälan görs. Om någon av föräldrarna eller nära anhörig är misstänkt för övergrepp eller misshandel kan det vara **olämpligt att underrätta föräldrar** om att en anmälan till socialtjänsten eller polisen har gjorts. Risken med att informera föräldrarna är att de kan påverka barnet eller varandra och ge en samstämmig version av vad som hänt. Socialtjänsten eller polisen kan ge vägledning och stöd om vi ska informera föräldrarna eller inte. (Blankettens beskrivningsfält utvidgas efter behov).

- Kryssa i om du önskar eller inte önskar återkoppling om hur socialnämnden går vidare i detta ärende. Om du kryssar i att du önskar återkoppling har socialnämnden en lagstadgad skyldighet att inom två veckor återkoppla till dig om utredning inletts, om utredning redan pågår eller om man inte kommer att inleda en utredning.
- Datum och tjänsteställe ska vara automatiskt ifyllt utifrån den person som har öppnat anmälan i Cambio Cosmic. Justera om tjänsteställe inte stämmer.
- Längst ner finns uppgifter om anmälare. Uppgifterna kommer automatiskt ifrån personuppgifterna från den som öppnat anmälan i Cambio Cosmic. Justera om någon annan ska stå som anmälare. Se mer om vem som ska stå för anmälan i stycket 8.3 nedan.
- Skriftlig anmälan sparas i blankettarkivet i Cambio Cosmic i barnets journal, samt om anmälan är gjord för barn som närstående i berörd vårdnadshavarens/närståendes journal.

7.2 Möjlighet att ställa frågor

Om man är osäker på om man ska göra en anmälan kan den aktuella situationen diskuteras med socialtjänsten utan att barnets identitet avslöjas. En konsultation eller ett samråd får inte innebära att en anmälan fördröjs och kan aldrig ersätta en anmälan om det finns skäl att göra en sådan.

- Den som har gjort iakttagelserna angående ett barn kan också känna ett behov av att samråda internt på arbetsplatsen med en erfaren kollega, verksamhetschef, kurator eller liknande, innan man tar ställning till om en anmälan ska göras eller inte.
- Om du känner dig osäker på om du bör göra en anmälan kan du kontakta socialtjänsten och anonymt diskutera situationen runt barnet, utan att röja barnets identitet. För att rådgivningen ska vara anonym är det viktigt att inte ge information om barnets identitet under samtalet.

Trepartssamtal:

- Det finns möjlighet att bjuda in till ett trepartssamtal med vårdnadshavarna, berörd personal inom hälso- och sjukvården/tandvården samt socialtjänsten.

Samråd:

- Vi kan kalla till samråd med åklagare, polis, representant från barn- och ungdomspsykiatriska mottagningen, barnkliniken och socialsekreterare så snart som möjligt innan man tar ställning till att underrätta vårdnadshavarna. Ärendet kan dras anonymt.

7.3 Ingen anonym anmälan till socialnämnden

Som personal inom Region Kronoberg kan du inte göra en anonym anmälan. De uppgifter som lämnas till socialnämnden i samband med anmälan kommer till vårdnadshavarnas kännedom, även om det i vissa fall sker med en viss fördröjning.

Den som får en misstanke om att ett barn far illa är personligt ansvarig för att en anmälan görs. Även om chefen på arbetsplatsen också känner till förhållandena kvarstår anmälnings-skyldigheten för personen som först fattat misstanke om att ett barn far illa. En anmälan kan göras gemensamt med, eller enskilt av, verksamhetschefen, så länge detta inte medför att man avvaktar med anmälan.

Det är chefen på respektive arbetsplats som ska se till att det finns rutiner för det stöd den som är anmälnings-skyldig kan behöva i samband med att en anmälan övervägs eller har gjorts. Det är du som misstänker att ett barn far eller riskerar fara illa som är personligt ansvarig för att en anmälan görs, närmaste chef kan stå som medanmälare eller stå enskilt för anmälan.

Om det finns en hotbild mot personalen ska kontakt tas med polisen, se avsnitt 8.9 nedan om [Polisanmälan](#).

7.4 Ingen utredningsskyldighet

Den som anmäler misstanke om barn som far illa har ingen utredningsskyldighet utan detta är socialnämndens uppgift. Hälso- och sjukvårdens uppgift är att göra en medicinsk bedömning. Det är viktigt att noga dokumentera såväl de förhållanden som föranleder anmälan som de åtgärder som vidtas med anledning av denna.

7.5 Om barnet flyttar

Det händer att familjer som har problem och som värjer sig mot inblandning av myndigheter flyttar när en myndighet börjar reagera. Det finns även en risk att kontakten mellan anmälaren och familjen bryts och familjen byter vårdgivare vid en anmälan.

Det kan bli aktuellt för både personal inom socialtjänsten, hälso- och sjukvården samt tandvården att göra en anmälan till den nya kommunen dit familjen flyttar. I de fall familjen flyttar utomlands får de uppgifter som annars skulle ha lämnats till svensk myndighet i vissa fall lämnas till utländsk myndighet (se 8 kap. 3 § Offentlighets- och sekretesslagen). UD kan hjälpa till att hitta rätt myndighet i det aktuella landet.

7.6 Information/vilande anmälan kring oro för det ofödda barnet

Anmälningsplikten gäller inte det ofödda barnet, men det finns en möjlighet för hälso- och sjukvården, tandvården och socialtjänsten att utbyta information, enligt Offentlighets- och sekretesslagen (25 kap. 11 § Offentlighets- och sekretesslagen 2009:400). Sekretessen hindrar inte att uppgift om gravid

kvinnan eller närstående till henne lämnas från en socialtjänstmyndighet eller hälso- och sjukvårdsmyndighet till annan sådan myndighet om det behövs för en nödvändig insats till skydd för det väntade barnet.

Om du under kvinnans graviditet känner oro kring det ofödda barnet, ska uppgift om nödvändig insats till skydd för det väntade barnet lämnas till socialnämnden, även om vårdnadshavaren eller vårdnadshavarna motsätter sig stöd och hjälp från socialtjänsten. Uppgiften till socialtjänsten ska noteras i blanketten för [anmälan om misstanke att barn far illa](#) i Cosmic. Anmälan sparas i kvinnans journal och ligger till grund för en ny anmälan omedelbart när barnet är fött, eftersom det är först när barnet är fött som socialnämnden kan besluta om åtgärder.

Om det finns ett syskon till det väntade barnet kan vi göra en anmälan för syskonet och socialnämnden inkluderar då det ofödda barnet när detta har fötts. I sådana fall anmäler vi oro för att barn far illa enligt ovanstående instruktioner.

- Den som känner oro för det ofödda barnet ska informera socialnämnden om oron. Uppgift om orosanmälan sparas i kvinnans journal.
- Kontakt tas med mödrahälsovården om att en ny anmälan måste göras när barnet är fött. Om uppgifter om anmälan kommer från vuxenpsykiatri eller barn- och ungdomspsykiatri ska anmälan skickas via internpost till mödrahälsovården som gör en journalanteckning och skannar in uppgifter om anmälan i kvinnans journal.
- När barnet är fött ska förlossningen göra en ny anmälan till socialnämnden.
- Anmälan till socialnämnden när barnet är fött ska sparas både i kvinnans och i barnets journal.

7.7 Information till vårdnadshavarna om att en anmälan görs

Det finns ingen skyldighet att informera familjen innan en anmälan görs. En utgångspunkt ska vara att försöka få vårdnadshavarna att förstå att det finns en oro för barnet och att avsikten är att hjälpa och stödja hela familjen. Situationen kan dock vara mycket känslig och skyddsaspekten för barnet måste alltid beaktas.

Rådgör med socialtjänsten om det är lämpligt att du kontaktar familjen i ärenden som gäller oro för att ett barn är utsatt för misshandel eller sexuella övergrepp. När en anmälan görs i övrigt är det som regel lämpligt att den som gör en anmälan själva informerar vårdnadshavarna om varför en anmälan görs.

- I de fall det rör sig om misstanke om sexuella övergrepp eller misshandel ska man rådgöra med socialnämnden om lämpligt agerande vid underrättandet av vårdnadshavarna.

När barn misstänks fara illa på grund av sitt eget beteende, exempelvis på grund av missbruk och annat självdestruktivt beteende, ska en anmälan göras till socialnämnden, och vårdnadshavarna kontaktas.

7.8 Uppgiftsskyldighet

Hälso- och sjukvårdens personal har också en uppgiftsskyldighet. Det betyder att vi ska lämna de uppgifter som kan ha betydelse för socialnämndens utredning, dock inte hela patientjournalen. Uppgiftsskyldigheten gäller även om någon annan gjort anmälan eller socialnämnden inlett utredning på eget initiativ. Både anmälnings- och uppgiftsskyldigheten bryter sekretessen mellan myndigheterna: ”Sekretess hindrar inte att uppgift lämnas till annan myndighet, om uppgiftsskyldighet följer av lag och förordning”. (Offentlighets- och sekretesslagen (OSL) 10 kap 28§, 1 stycket)

7.9 Polisanmälan

Sjukvården/tandvården har inte någon skyldighet att göra polisanmälan vid misstanke om brott, utan har anmälningskyldighet till socialnämnden, som i sin tur tar ställning till om anmälan till polisen ska göras. Hälso- och sjukvården samt tandvården har dock en möjlighet att polisanmäla misstänkta brott mot barn utan att sekretessen hindrar dem.

I vissa situationer är det befogat att sjukvården/tandvården gör polisanmälan samtidigt som vi anmäler till socialnämnden. Då kan polis och åklagare snabbt besluta om förhör, säkrande av bevis, bedöma risken för att den misstänkte ska påverka eller trakassera barnet m.m. Vi ska även kontakta polisen om det finns en hotbild som påverkar barnets, medföljandes eller personalens trygghet inom hälso- och sjukvården samt tandvården. Polis eller åklagare behöver också kontaktas för att Rättsmedicinalverket ska kunna konsulteras kring spårsäkring. Om det gäller rådfrågning kring eventuell skada kan man konsultera rättsmedicinalläkare direkt. I Region Kronoberg ska vi följa riktlinjerna i Polisanmälan/rättsintyg.

En polisanmälan kan inte ersätta anmälningsplikten till socialnämnden. Region Kronobergs personal behöver inte kunna bevisa sina misstankar för att göra en polisanmälan. Det är rättsväsendets uppdrag att bedöma om ett brott mot ett barn misstänks eller har begåtts i en förundersökning eller utredning.

7.10 Rättsintyg

För att utreda brott, t.ex. barnmisshandel eller sexuella övergrepp, kan åklagare och domstol begära rättsintygsundersökning och beställer då sådan via Rättsmedicinalverket. Enligt ”Lag om rättsintyg i anledning av brott, (SFS 2005:225)” är det endast Rättsmedicinalverket och dess läkare som har rätt att skriva rättsintyg med mycket få undantag. I Region Kronoberg ska vi använda Mall för rättsintyg.

8 Vår roll gentemot förövaren

Region Kronoberg har inget huvudansvar att identifiera eller efterfråga vem som varit förövare vid våld i nära relationer eller när barn far illa. Det kan däremot vara viktigt att ställa frågan om vem som utsatt barnet eller den vuxne för våld eller övergrepp för att inte utsätta patienten för ytterligare fara under deras besök inom hälso- och sjukvården samt tandvården. I övrigt åligger det socialnämnden och polisen att utreda vem som varit förövare.

Om barnet eller den vuxne berättat vem som är förövaren ska hälso- och sjukvården:

- Undersöka och behandla förövaren om denne är skadad och behöver vård
 - Se till att förövaren inte träffar offret inom Region Kronobergs mottagningar
 - Se till att offret och gärningsmannen träffar olika behandlande personal, inklusive läkaren, eftersom polisen kan behöva säkra DNA-spår.
 - Behandling av vuxna manliga och kvinnliga förövare sker inom Familjefrid Kronoberg.
- **Förövaren kan behöva undersökas av kontrakterad rättsintygsskrivande läkare. Det är polisen som begär detta. Läkaren får dock inte vara densamme som undersökt offret vid samma tillfälle.**